

Bruggen slaan

Een groet vanwege de bisschoppen van de kerken van de Unie van Utrecht ter gelegenheid van de 125^e verjaardag van haar stichting.

“De Unie van Utrecht is een gemeenschap van kerken en van bisschoppen die aan die kerken leiding geven, vastbesloten om het geloof, de eredienst en de wezenlijke structuur van de ongedeelde kerk van het eerste millennium te bewaren en door te geven.” Aldus de eerste zin van het Statuut van de Unie en zo was de bedoeling van de bisschoppen die elkaar op 24 september 1889 ontmoetten in het Utrechtse Bisschopshuis. Zij wilden dat met elkaar in gemeenschap zouden zijn en dat hun kerken elkaar zouden zien als zusterkerken. De basis voor die gemeenschap vonden ze in de opvatting van Vincentius van Lerinum: “Wij houden vast aan wat overal, altijd en door allen geloofd is; want dit is waarlijk en eigenlijk katholiek.” De bisschoppen wilden daarmee duidelijk maken dat particuliere opvattingen niet eenzijdig tot waarheid verheven kunnen worden want dat breekt de gemeenschap af. Waarheid is een gezamenlijke opgave en een gemeenschappelijke zoektocht. Tot die zoektocht worden mensen door God geroepen. God stelt hen, door de Geest, in staat op de weg van de navolging van Jezus ‘de ware liefde’ te ontdekken. Die zoektocht is de weg van de kerk als gemeenschap waartoe in principe alle mensen geroepen worden. Kerk is gemeenschap. Daarom voelen de scheidingen die waarvan de Oud-Katholieke Kerken het resultaat zijn nog steeds aan als wonden. Gelukkig konden wonden geheeld worden in de loop van de tijd, maar ze laten toch littekens. Wie gelooft in de verzoening die ons in Jezus getoond is, zoekt niet de scheiding maar de gemeenschap. Daarom spreekt doorheen de pijnlijke realiteit van de scheiding de Heer tot ons en nodigt ons uit ondanks alles getuigen van verzoening en gemeenschap te zijn. Daar was het de bisschoppen voor 125 jaar om te doen, daar is het ook ons om te doen. Dat gegeven bepaalt onze roeping, onze missie en onze spiritualiteit.

Eenheid bewerken

De breuk met de kerk werd niet gezocht. Maar men had wel een visie op de kerk en die visie werd uiteindelijk de oorzaak voor een breuk. De verkondiging van het evangelie was uitgangspunt en doel en men was de mening toegedaan dat de kerkelijke werkelijkheid die verkondiging bemoeilijkte. Zowel de verdeeldheid onder de christenen als de angst voor moderne ontwikkelingen in bepaalde katholieke kringen stond deze verkondiging in de weg. In de terugkeer naar het geloof van de Oude kerk zagen de bisschoppen een mogelijkheid om op beide punten een alternatieve weg te ontwikkelen. Naar hun overtuiging is er geen heil te vinden in het zich terugtrekken uit de samenleving noch in het negeren van

wetenschappelijke en culturele vragen. Bovendien stelden de bisschoppen en hun achterban de vraag in hoeverre kerkelijke scheidingen nog steeds zin hebben. Zij vertegenwoordigden een belangrijke groep katholieke christenen die zich aaneengesloten hadden in de “Oud-Katholieke Beweging”. Het was feitelijk een oecumenische beweging *avant-la-lettre*. De beweging ging meteen actief op zoek naar het herstellen van de eenheid met de Oosterse kerken en met de Anglicaanse gemeenschap.

Het was echter voor de Oud-Katholieke Beweging een kwestie van overleven toen ze zich in een aantal landen is gaan organiseren als lokale katholieke kerk. Dat was eerst het geval in Duitsland en in Zwitserland. Samen met de Nederlandse Kerk die een andere oorsprong heeft maar zich in het streven van de beweging herkende, namen deze kerken het initiatief tot het internationale verband van Oud-Katholieke Kerken: de Unie van Utrecht. Andere kerken sloten zich later bij deze Unie van Utrecht aan. Het blijft een trieste zaak dat zij die zich aangesproken wisten om op te komen voor de eenheid zich uiteindelijk gescheiden wisten van de kerk die hen zo dierbaar was. Dat is wellicht de reden dat deze kerken, noch de Unie zelf ooit echte machtsambities gehad hebben. Altijd wilde men binnen de wereldkerk bewerker van meer gemeenschap en eenheid zijn. De Unie wilde bruggen slaan en een centrum van ontmoeting worden voor christenen uit verschillende tradities. Op die wijze wilde ze bijdragen tot het oecumenische ideaal van de eenheid van alle christenen. De Unie van Utrecht is zich blijven inspannen voor de oecumene tot op de dag van vandaag. Naast het feit dat ze nog steeds open staat voor het opnemen van nieuwe leden, blijft ze geëngageerd in de dialogen met grote christelijke tradities en wil ze een trefpunt zijn voor christenen die in het perspectief van de katholiciteit van de Oude Kerk gemeenschap zoeken met elkaar.

De visie op de kerk

De Oud-Katholieke Kerk oriënteert zich voor haar identiteit en haar theologisch programma aan de richtlijnen van de Oude Kerk. Daarenboven gaat het haar om het bewaren van de continuïteit met de apostolische oorsprong van de kerk. In dit verband zijn de drie volgende punten van belang.

De kerk is *‘heilsgemeenschap’*. Dat wil zeggen dat in haar Gods heil door mensen ervaren kan worden. Heil is concreet (anders is het geen heil) en dus is het ervaarbaar in het concrete leven van mensen. Daarom is de kerk altijd een lokale realiteit en de wereldkerk een conciliaire gemeenschap van lokale kerken. Bij het heil gaat het altijd om ‘verzoening’. Het gaat om de verzoening zoals ze ons in Jezus door God gegeven werd, dat is de verzoening van mensen met zichzelf, met elkaar en met God. ‘Kerk’ is dienst aan die verzoening die door God gegeven wordt. Het is die dienst die de missionaire roeping van de

kerk bepaalt. Verzoening bewerkt gemeenschap. De eucharistie, waarin de gelovigen door de bisschop of een priester als afgevaardigde van de bisschop worden voorgegaan, is de bron en het symbool van de kerk die als gemeenschap verstaan wordt. Het kerkelijk ambt verbindt de concrete lokale kerk met de apostolische oorsprong en is bovendien teken van de eenheid van de kerk.

Bij de opbouw van de gemeenschap worden we geleid door enkele belangrijke overtuigingen van de Oude Kerk. De universele betekenis van de christelijke boodschap geeft er aanleiding toe dat het evangelie in alle culturen op een eigen wijze geïntegreerd kan worden. Dat betekent dan meteen in de wereldkerk, als gemeenschap van lokale kerken, tegelijk een bepaalde culturele verscheidenheid én een eenheid in het wezenlijke te ervaren zal zijn. Het accepteren van het anders-zijn van anderen en van andere culturen is een grondvoorwaarde voor het laten functioneren van een '*solidaire gemeenschap*' waarin heil en verzoening concreet worden. Hetzelfde geldt eveneens voor de noodzakelijke uitwisselings- en communicatieprocessen. Zij zijn noodzakelijk voor het succesvol functioneren van een geloofsgemeenschap waarin lokale en nationale kerken in gelijkwaardigheid alle dezelfde rechten hebben. De noodzaak van deze communicatie zowel op het niveau van de lokale kerk zelf als op dat van de gemeenschap van kerken, kan maar moeilijk onderschat worden.

Een spirituele weg

De Katholiciteit van de kerk is niet op de eerste plaats een theologische stellingname, maar een geloof in de Heilige Geest die ons doorheen de relaties die mensen van over de hele wereld met elkaar aangaan, toespreekt. Onze traditie reikt ons niet alleen enkele interessante ideologische principes aan waarmee we onze kerk eerder oppervlakkig kunnen opsmukken. Neen, ze stimuleert ons vooral om ons aan het leven en in de wereld te wagen. Onze traditie nodigt ons uit mens en wereld zo ernstig te nemen als God dat ook doet. In de Oud-Katholieke wijze van het christen-zijn zijn er drie kernthema's te onderscheiden: ontvankelijkheid, verbondenheid en participatie.

Eerst een woord over *ontvankelijkheid*. We kunnen het vertalen als het verlangen naar echtheid (authenticiteit) dat Oud-Katholieken in het hart geschreven is. Oud-Katholieken stellen zich niet tevreden met gemakkelijke antwoorden, ze zijn betrokken op het levens-zoals-het-is. Het is midden in dat leven dat zij het Woord van God willen horen. Ze willen communicatie tot stand brengen: tussen het Woord van God en de situatie van mens en wereld. Geloven is immers geen veilig en geïsoleerd gebeuren.

Verbondenheid is het tweede kernthema. Het mooiste wat een mens kan overkomen, is dat zij of hij zich verbonden gaat weten met bepaalde vragen die om een antwoord vragen en met bepaalde mensen die uitkijken naar tochtgenoten. Daarin kan een mens ook de verbondenheid met God ervaren. God heeft zich geheel en al verbonden met mensen. Verbondenheid betekent ook beschikbaarheid. Wie tochtgenoot van een ander is geworden, is beschikbaar om samen met de ander uit te kijken naar een nieuwe kwaliteit van leven en er samen aan te werken. Samen met God kijken we ernaar uit dat het leven van mensen en hun wereld meer en meer “de kwaliteit van het Koninkrijk” zou mogen krijgen. Die kwaliteit heeft alles te maken met vergeving en verzoening, met ruimte maken voor elkaar en elkaar kansen geven, met eenheid en vrede.

God gaat ons daarin voor en daarom is geloven niets anders dan ‘met God meedoen’. De Drie-ene God is verbondenheid in zichzelf en geloven is ingaan op de uitnodiging om aan die verbondenheid deel te nemen. *Participatie* aan Gods leven-in-verbondenheid: dat is geloven. Het is pure genade: het is geschenk, geschenk voor het leven! De kerk is uitdrukking van dit leven-in-verbondenheid. Daarom is de kerk altijd inclusief, want de uitnodiging van God is aan allen gericht.

De verrezen Heer is het Hoofd van de kerk, want zonder zijn leiding zijn we stuurloos. Hij is het van wie we liefde leren. De Geest is het die onze harten tot liefhebben beweegt. De Geest geeft aan ieder eigen gaven mee, die alle van belang zijn voor de opbouw van het geheel. Opdat de kerk zou getuigen in de wereld van de ‘kwaliteit van het Koninkrijk’! We hebben dit niet uit onszelf: we krijgen het telkens weer aangereikt als we het brood breken en de beker delen in Jezus’ naam. Dán worden we telkens opnieuw samen gesmeed tot één volk, dat leven mag uit Gods liefde.

Van de kerk mag men verwachten dat ze het verhaal van Jezus vertelt én dat verhaal opnieuw in de actualiteit van het huidige ogenblik opnieuw leeft. Daarvoor is ontvankelijkheid nodig die tot verbondenheid leidt en tot een enthousiast en overtuigd meedoen met God!

De actuele betekenis van de Unie van Utrecht

De Oud-Katholieke Kerken zijn geroepen aan de katholiciteit van de Kerk bij te dragen. De grondvoorwaarde om deze roeping ook te realiseren bestaat erin dat men de kracht van een ‘gemeenschapsspiritualiteit’ in de schoot van de eigen parochie en bisdom ervaren kan. Alleen dan kan men zich er ook bewust van worden dat men daarmee een bijdrage kan leveren aan de universele Kerk. We kunnen zelf al ervaren hoe deze spiritualiteit van ontvankelijkheid-verbondenheid-participatie onze kerken met andere kerken verbindt: met de zusterkerken in de Unie van Utrecht zelf, maar ook met de Anglicaanse en de Orthodoxe

kerken, met de Filipijns Onafhankelijke Kerk; en ook in onze dialogen met de Orthodoxe Kerken, de Rooms-Katholieke Kerk, de Oud-Katholieke Kerk van de Mariavieten, de Mar-Thoma Kerk van India en de Kerk van Zweden. Deze spiritualiteit is een bijdrage tot de eenheid en de katholiciteit van de Kerk. Oud-Katholieken bestaan opdat de Kerk 'katholieker' zou worden: dat wil zeggen meer betrokken zowel op de aarde als op de hemel!

Als men van een 'Oud-Katholiek charisma' zou willen spreken, dan moet het dit wel zijn: dat geloof altijd verwijst naar de met hart en ziel geleefde verbondenheid met mens en schepping omdat God zichzelf met eenzelfde diepe verbondenheid riskeert voor het heil van de mensen. Dat is de essentie van deze 'triniteit' van ontvankelijkheid-verbondenheid-participatie.

Men kan het waarnemen dat deze wijze van gelovig omgaan met Kerk en wereld ook door andere christenen gewaardeerd wordt. Dat mag een teken zijn dat ook in het kader van de Universele Kerk deze roeping van de Oud-Katholieken en gezien wordt. Daarom is niet alleen onze goede samenwerking tussen de zusterkerken in de Unie van Utrecht van belang, maar eveneens onze oecumenische opdracht. Dat betekent dat we actief op zoek moeten gaan naar nieuwe partnerschappen met andere kerken en dat we er moeten naar streven met meer kerken oecumenische overeenkomsten te sluiten. Het betekent eveneens dat we in grote oecumenische kring nog meer interesse voor deze spiritualiteit moeten wekken opdat ze ook christenen uit andere kerken kan aanspreken en verrijken. In deze context moge het ook duidelijk zijn dat onze kleinheid eerder een voordeel dan een nadeel is, want daarmee zijn we voor niemand een bedreiging! Als we gezag hebben, dan is het gebaseerd op ons belangeloos getuigenis.

We hebben al enige interessante resultaten geboekt en toch staan we ook nog maar aan het begin van de weg die ons naar de toekomst leidt. Het is noodzakelijk dat onze oecumenische opdracht door zoveel mogelijk mede-gelovigen ondersteund wordt en dat velen er ook aan participeren. We nodigen daarom ook allen uit om dit werk met sympathie en door gebed te steunen en daar waar mogelijk ook eraan mee te werken dat dit oecumenisch commitment door de parochies meegedragen zou worden.

In deze tijd dat de christenheid verdeeld wordt door vele morele vraagstukken, is het ook bijzonder nodig een brug te slaan tussen zogenaamde 'liberalen' en 'conservatieven'. Het zou een grote vergissing zijn zowel in de theologie als in de ethiek, om ons tot een van beide partijen te bekennen. We moeten eerder streven naar het bijeenbrengen van beide partijen en ertoe bijdragen dat mogelijkheden geschapen worden om alle standpunten te bestuderen. Ook op dit punt ligt de rol van een 'samenroeper', een 'convocator', die uitnodigt tot

gemeenschappelijk overleg op de weg van onze roeping. Wellicht kan het gezag waarmee een oude bisschopszetel als die van Utrecht traditioneel is bekleed, ook op dit punt een stimulerende rol spelen.

“Wat overal, altijd en door allen geloofd is...”

Het advies van Vincentius blijft ons bij als een stimulans om bruggen te slaan en naar gemeenschap te zoeken. De monnik van Lérin zocht een uitweg uit een veelkleurig christendom dat dreigde tot een onsamenhangende chaos te worden. Ook in onze tijd is de veelkleurigheid van de christenheid groot. Dat is tegelijk een kans en een bedreiging. De kunst bestaat erin met elkaar zichtbaar verbonden te zijn opdat onenigheid en strijd niet overwinnen. Dezelfde uitdaging geldt ook voor de wereld waarin we leven. Des te duidelijker roept God christenen om het teken van verzoening, eenheid en gemeenschap te zijn waaraan de wereld zoveel behoefte heeft. Op de 125^e verjaardag van onze gemeenschap spreken we als Bisschoppen van de kerken van Unie van Utrecht duidelijk en luid ons commitment daartoe uit. Onze spiritualiteit van openheid, verbondenheid en participatie wekt in ons het charisma om bruggenbouwers te zijn en maakt van de kerken van de Unie, en van de Unie zelf, ontmoetingsplaatsen waar – nog steeds – gemeenschap en eenheid ontdekt worden als een gave van God, Vader, Zoon en Heilige Geest. God zij gezegend op deze verjaardag om alles wat onze kerken mochten realiseren in de afgelopen 125 jaar en God zij gedankt om wat de Geest in ons bewerkt tot op de dag van vandaag.

Utrecht, september 2014.

Dr. Joris A.O.L. Vercammen, Aartsbisschop van Utrecht, Voorzitter van de Internationale Oud-Katholieke Bisschoppenconferentie

Dr. Harald Rein, Bisschop van de Christkatholische Kirche van Zwitserland, Secretaris van de Internationale Oud-Katholieke Bisschoppenconferentie

Mag. Dusan Hejbal, Bisschop van de Oud-Katholieke Kerk van Tsjechië

Dr. John Okoro, Bisschop van de Oud-Katholieke Kerk van Oostenrijk

Dr. Matthias Ring, Bisschop van het Katholieke Bisdom van de Oud-Katholieken in Duitsland

Dr. Dirk Jan Schoon, Bisschop van Haarlem

Dr. Wiktor Wysoczanski, Bisschop van de Oud-Katholiek Kerk van Polen